

Дідова дочка й бабина дочка (народна казка)

Автор Невідомий

Був собі дід та баба і мали собі дочку. Ото чи довго пожила баба, чи ні, та й здумала вмерти; а як умирала, то своєму чоловікові казала:

— Як я умру, чоловіче, а ти будеш женитися, то гляди — не бери тої удови, що біля нас живе з дочкою, бо вона тобі буде жінкою, а нашої дитині не буде матір'ю!

— Добре, — відказав чоловік, — не буду брати не то її, а й ніякої, і женитися не буду.

От заховав дід бабу і похорон відправив та й живе собі сам. А трохи згодом ішов раз селом та й зайшов до тієї удови, що жінка не веліла її брати. То чоловік казав: не буду женитися ні з якою, а то й забув, що казав, і забіг, побалакав і удову до себе просив. Тоді вдова з великих радощів сказала:

— Я вже давно цього ждала!

От усю худобу забрала і до діда жити з дочкою помандрувала.

Ото живуть усі вкупі — дідова дочка й бабина. Дуже баба не любила дідової дочки: сказано, як мачуха, — усе гризе голову, та й діти між собою часто сваряться, надто бабина дочка; звичайно, як зведенята — у них ніколи ласки нема.

Оце, було, як підуть на досвітки, то дідова дочка пряде, а бабина знай цілу ніч гуляє з хлопцями та крутиться; і не раз так бувало, що, гарцюючи, і мички попалить. А йдуть додому вранці та дійдуть до перелазу — ото й каже бабина дочка до дідової дочки:

— Дай, — каже, — мені починки, сестрице, я подержу, поки ти перелізеш.

— Добре, — каже, — сестрице, на!

От поки дідова дочка перелазить, а бабина дочка, узявши починки, побіжить додому й матері набреше, що дідова дочка з хлопцями цілу ніч гулялась і мички попалила.

— А я пряла й додому поспішала. Бачте, мамочко, яка вона ледача!

От дідова дочка прийде додому, то мачуха й почне її бити і дідові виказувати:

— Твоя дитина ледащо — не хоче робити, а ти не хочеш учити!

От, що вже не робила, як з неї не знущалась, що дідові не наговорювала, а їй усе байдуже: робить собі мовчки. Дуже було бабі досадно з дочкою дивитися на неї, що дід її жалує; і почали вдвох радиться, як би дідову дочку витурити з дому, щоб її не було!

Ото й почала баба дідові гризти голову:

— Твоя дитина ледащо — не хоче нічого робити, тільки все гуля та спить товстим сном, а ти ще й жалуєш, ти б лучче, ніж мав би жалувати її, то б найняв де-небудь, то, може, що й було б з неї!

— Де я найму її? — каже дід.

— Так веди, куди хочеш, а щоб вона дома не була.

Ото як докучила баба своїми речами дідові, аж до живих печінок допекла, бо щодня одно товкла: "Веди та й годі!" Нічого було робити дідові: треба вести, хоч і жалко.

От зібрались і пішли, і зайшли у великий ліс. Ото дочка дідові й каже:

— Заверніться, тату, додому, я й сама піду, деś найду собі службу.

— Добре,— каже дід.

Попрощався і завернувсь, а дівчина пішла собі.

Ото йде та йде дуже великим лісом, коли стоїть яблунька, така зарощена бур'яном, що й не видко, та й каже:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене — я тобі у великій пригоді стану!

От дідова дочка закотила рукави, обполола, обханючила і пісочком обсипала; яблунька подякувала, дівчина пішла далі.

Ото схотілось їй пити. Вона зайшла до криниці, а криничка їй говорить:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене — я тобі у великій пригоді стану!

От дівчина обчистила, обханючила і пісочком обсипала; криничка їй подякувала, вона пішла далі. Коли біжить така погана собака та й каже:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене — я тобі у великій пригоді стану!

От дівчина заходилась, обчистила, обханючила, собака сказала: "Спасибі, дівонько!" Вона пішла далі.

Коли стоїть піч, і така облупана, а біля неї глина лежить. Ото й каже піч:

— Дівонько-голубонько, обчисть, мене, обмаж мене — я тобі у великій пригоді стану!

От дівчина замісила глину, полізла у піч, обчистила, обмазала; піч їй подякувала, дівчина пішла далі. Ото йде та йде, зустрічає її жінка та й каже:

— Помагайбі тобі, дівчино! Дівчина відказала їй:

— Доброго здоров'я!

— Куди ти йдеш, дівчино? — спиталась жінка. А дівчина й каже:

— Іду, тіточко, щоб де найняться.

— Наймись у мене,— сказала жінка.

— Добре,— відказала дівчина,— наймусь.

— У мене,— каже жінка,— невелике діло, аби ти вміла зробити те, що я скажу.

— А чому ж не зумію? — каже дівчина.— Раз мені покажете, паніматко, а вдруге і сама знатиму.

Ото прийшли додому, де та жінка жила. От жінка й каже:

— Ось що, дівчино: оце тобі казани, то ти рано й вечір нагрій окропу і вилий у корито, і борошенця туди всип, і замішай — тільки, гляди мені, щоб не гаряче було, тільки тепленьке; та не бійся, що б ні бачила, що ні чула — стань на порозі, двічі свисни, то до тебе позлазяться гадюки, ящірки, жаби і всякий звір; то ти нагодуй їх, то вони порозлазяться, куди якому треба.

Дівчина сказала:

— Добре, паніматко, так буду робити, як ви мене навчили.

От поєднались. Зараз увечері затопила піч, приставила окропу, нагріла трохи, повиливала в корито і борошенця туди всипала й замішала. Стала на порозі, двічі свиснула — як почали злазитись гадюки, ящірки, жаби і всякий звір, та кожне до корита, понаїдались усі та й порозлазились.

І так цілий рік дідова дочка там служила і робила те, що їй хазяйка казала, а як кінчився рік, то та жінка й каже дівчині:

— Ось що, дівчино: оце вже сьогодні тобі рік, як ти в мене; коли хочеш, то й другий будь, а не хочеш, то як хочеш: ти мені добре робила, спасибі тобі, нехай тобі бог помагає на все добре!

Дівчина подякувала хазяйці за хліб, сіль і за все і сказала:

— Хочу додому; спасибі вам, паніматко! Хазяйка каже їй:

— Піди ж, вибери якого хочеш коня й воза.

А сама наготовила їй повнісіньку скриню всякого добра і дала їй, і випроводила у ліс ту дівчину, тоді попрощалася, сама вернулась додому, а дівчина поїхала собі, хвалячи бога.

Ото їде дідова дочка повз ту піч, що вона хутрувала, коли гляне — аж повнісінька піч пирогів. От піч і каже:

— Дівонько-голубонько, на тобі оці пироги за те, що ти мене прибрала — спасибі тобі!

Дівчина подякувала, і тільки що під'їхала, а пироги так і пороснули у возик; піч заслонила, а дівчина поїхала далі.

Ото їде та їде, коли дивиться — аж біжить собака і несе намисто добре, товсте та гарне, та ще й шліфоване. Ото тільки що прибігла до возика, та й каже:

— На тобі, дівонько-голубонько, за те, що ти мені у великій пригоді стала!

Дівчина взяла й подякувала, і поїхала далі, радіючи. От їде — і так їй схотілося пити, що господи! От подумала: "Заїду до тієї кринички, що я чистила, то, може, там нап'юсь". Ото заїхала, дивиться — аж повнісінька криничка води, аж через верх ллється, а біля неї стоїть золоте барильце й кухлик. І каже криничка: — Напийсь і собі наברי барильце, та й кухлик візьми!

Стала та дівчина пити — аж не вода, а вино, і таке добре, що й зроду такого не пила. Набрала повнісіньке барильце додому, та й кухлика не забула. Поїхала далі.

Коли стоїть яблунька — і така хороша, що не можна й сказати: на ній яблучка срібні та золоті, і рясно-рясно! Ото яблунька й каже:

— Дівонько-голубонько, на тобі ці яблучка за те, що ти мене обчистила, обханючила.

Дівчина сказала: "Спасибі!" та під'їхала під яблуньку, а яблучка так і пороснули у возик.

Ото приїхала та дівчина додому та й гукає:

— Ідіть, тату, забирайте худобу!

От вийшов дід із хати, дивиться — аж дочка його; він зрадів, побіг до неї та й каже:

— Де ж ти, дочко, була?

— Служила, тату,— каже дочка.— Зносьте добро! А добра ж то — повнісінький віз, іще й намисто товсте! Стали зносити — то то гарне, а то ще краще!

Ото побачила баба, що стільки дідова дочка навезла усякої всячини, і напалася на діда:

— Веди та й веди і мою дитину, куди свою водив! Ото як докучила дідові, щодня це кажучи,— сказано, зависть бабу взяла,— то він сказав:

— Нехай убирається, поведу.

Ото попросились і пішли дід з бабиною дочкою. Зайшли у ліс, дід і каже:

— Іди ти, дочко, а я завернусь додому.

— Добре,— відказала бабина дочка.

І розійшлися: дівчина у ліс пішла, а батько додому. Ото іде бабина дочка великим лісом, коли стоїть яблунька та й каже:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене, то я тобі у великій пригоді стану!

Дівчина відказала:

— Оце чорт не видав, буду руки каляти. Ніколи мені!

От іде бабина дочка далі, коли стоїть криничка, така зарощена, та й каже:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене, я тобі у великій пригоді стану!

— Оце лиха година розносила вас з своїм чистінням! Мені треба йти скоренько,— сказала та дівчина та й пішла далі.

Ото іде повз ту піч, а піч і каже:

— Дівонько-голубонько, обмах мене, обханюч мене, я тобі у великій пригоді стану!

— Та нехай тебе лиха година маже, не я буду мазатися! — сказала бабина дочка, дуже розсердилась і пішла далі.

Коли біжить собака — така погана, що гидко й глянути, та:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене, я тобі у великій пригоді стану!

Дівчина поглянула та й каже:

— Оце, бісів батько тебе не видав, така погана, а щоб я коло тебе руки каляла... О, щоб ти не діждала! — І пішла бабина дочка далі, лаючи.

Ото зустрічає її та сама жінка, що дідова дочка у неї служила, та й каже:

— Здорова була, дівчино! Дівчина відказала:

— Доброго здоров'я, тіточко!

— Куди ти йдеш? — спиталася жінка. А бабина дочка й каже:

— Та йду, тіточко, щоб де найняться. А жінка каже:

— Наймись у мене, дівчино!

— Добре, тітко, — каже дівчина. — А яке ж у вас діло?

— Та в мене діло невелике, дочко, аби ти зуміла робити,— сказала жінка.

— А чому не зумію,— відказала дівчина.— Ви мені раз розкажете, а вдруге сама знатиму.

— Ось, що, дівчино,— каже жінка,— яка твоя робота: оце тобі казани, рано й вечір нагрій окропи, та не гарячі, щоб тільки тепленькі; вилий у корито, замішай борошном, тоді стань на порозі, двічі свисни,— тільки не бійся, — то до тебе позлазяться всякі звірі, гадини і жаби та наїдяться і порозлазяться, куди якій треба. А що, зумієш так зробити, дівчино?

— Зумію,— відказала дівчина.

Ото поторгувались, а ввечері бабина дочка затопила піч, приставила окропи, а як закипіли казани у ключ, мов грім загримів,— бо казани великі були,— тоді дівчина набрала борошна мірку і всипала туди та й замішала не пійло, а лемішку, та й висипала у корито, сама стала на порозі, свиснула двічі... От прилізли гадюки, жаби, ящірки і всякий звір. Ото кожне до корита — та ухватить та й вивернеться. І так усі чисто попеклись.

Тоді бабина дочка бачить, що всі понаїдались і повивертались, та й не встають, та пішла до хазяйки та й каже:

— Що це у вас, паніматко, така чудна скотина, що наїлись та полягали, та й не встають?

— Як не встають? — крикнула хазяйка з ляку, та стрімголов на двір...

Побачила, що неживі, ухватила за голову та в крик:

— Ох, боже мій! Що ти наробила? Ти їх попекла! От лаяла і плакала, та нічого не допомоглось. Потім посклала печеню в скриню і замкнула; а як скінчився бабиній дочці рік, то вона ганчірками пригнітила і дала коня шолудивого, воза поламаного, поставила скриню з гадюками печеними і випроварила у ліс.

От поїхала бабина дочка додому та й не знає, що матері везе. Ото їде бабина дочка, радіючи, що в неї буде те, що в дідової дочки є.

Доїздить до тієї кринички, і дуже їй схотілося пити. Дивиться — як на те ж криничка: вода так і ллється; вона туди стрімголов кинулась, а криничка закрилась та й каже:

— Е, дівонько-голубонько, не хотіла в пригоді стати — мене причепурити, то не будеш і води пити!

Заплакала дівчина та й поїхала далі.

Ото доїздить до яблуньки, а на ній так рясно яблук, що ніде курці клюнути, та такі гарні — срібні та золоті. От вона каже собі: "Піду, хоч яблучок струшу, матері гостинця повезу". Ото тільки що підійшла, а яблучка — скік угору, аж на вершок, яблунька й каже:

— Е, дівонько-голубонько, не хотіла мене прибрати — не будеш з мене яблучок зривати!

Заплакала бабина дочка та й поїхала далі.

Коли дивиться — аж біжить собака і несе на шиї разок намиста доброго, ще й шліфованого. Кинулась дівчина за тією собакою, щоб відняти намисто, а собака й каже:

— Е, дівонько-голубонько, не хотіла мені у пригоді стати — не будеш від мене наміста брати!

Та й побігла собі. А бабина дочка заплакала та й поїхала додому.

Ото приїхала у двір до батька та й гукає:

— Ідіть, тату, заберіть худобу!

Дід і баба вибігли з хати, дивляться — аж дочка приїхала, дуже обоє зраділи, ухватили її в хату, унесли й скриню. Ото як відчинять, подивляться — аж там самі жаби, гадюки! Вони в крик:

— Дочко, що це таке? — бо й полякались обоє. Тоді бабина дочка стала розказувати, що їй було, а баба з дідом слухають; а як розказала вона все те, то баба сказала жалуючи:

— Мабуть, твоя така доля, що куди не підеш, то золоті верби ростуть! Сиди краще дома та не рипайся, бо та добра привезла, а ти гадюк! Іще хвалити бога, що хоч жива прийшла.

Отак вони собі живуть і хліб жують, а я там була, мед-вино пила, по бороді текло, а в роті не було,— коромислом сіно возять, оберемком водуносять,— а хазяїн на всю губу! Дідова дочка пішла заміж, а бабина й досі дівує та гордує.